

DE LATINSKA AVLEDNINGSSUFFIXEN

Åke Lundström 1982; lätt reviderad av Kjell Weinius 2010.

A Verbbildande suffix

1 Tre av latinets verbkonjugationer har en stamvokal, a – e – i.

konj.	betydelse	latin	franska	svenska	tyska	spanska	italienska
1:a	härma	imit-a-re	imit-er	imit-er-a	imit-ier-en	imit-ar	imit-are
2:a	åter se	revid-e-re	re-voir	revid-er-a	revid-ier-en	revis-ar	rived-ere
4:e	betjäna	serv-i-re	serv-ir	serv-er-a	serv-ier-en	serv-ir	serv-ire

Svenskan och tyskan har lånat den i franskan vanligaste formen –er och tillagt sitt eget infinitivmorfe: –er+a resp. –ier+en. Engelskan har vanligtvis antingen latinets perfektparticipstam, imit-at-e eller presensstam: serv-e.

De latinska stamvokalerna spelar sin roll vid avledningar: imitation, servitör, ornament, experiment, fabrikant, student, licens, audiens.

2 Tredje konjugationens verb saknar stamvokal. Däremot förekommer i vissa former en ”stödvokal”, t.ex. obetonat –e- före infinitivsuffixet –re: scrib-e-re = skriva, ág-e-re = handla. Svenska lånord får formerna transkrib-era och ag-era i likhet med verben i 1 ovan.

3 Suffixet –sc-(ere) anger att handlingen börjar äga rum:

val-é-re, vara stark, frisk – val-é-sc-ere, bli frisk; konvalescens = tillfrisknande

re-min-isc-i, erinra sig – reminiscens = erinring, minne

ad-ol-é-sc-ere, bli vuxen – eng. adoléscence = uppväxttid, ungdom/stid/

I sent latin med förbleknad betydelse: pun-í-sc-imus, vi straffar, har givit fra. nous pun-iss-ons, eng. we punish.

4 Suffixet –iz-(á-re) är grekiskt men blev mycket vanligt i sent latin:

sv.	eng.	fra.	ty.	sp.	it.
-iser-a	-ize	-iser	-isier-en	-izar	-izzare
centralisera	centralize	centraliser	zentralisieren	centralizar	centralizzare

5 Suffixet –fic-(á-re) innehåller en försvagad form av verbet –fac-, göra. Liksom –izare betyder detta suffix göra till .../göra så att något blir ...

sv.	eng.	fra.	ty.	sp.	it.
-fier-a, -ficer-a	-fy	-fier	-fizier-en	-ficar	-ficare
identifiera	identify	identifier	identifizieren	identificar	identificare

Suffixformen –fic-/–fik finns också i substantiv och adjektiv:

sv.	eng.	fra.	ty.	sp.	it.
identifikation	identification	identification	Identifikation	identificación	identificazione
signifikant	significant	significatif	signifikant	significante	significante

B Adjektivbildande suffix

Suffixen 1-7 läggs i regel till latinska substantiv.

1 –al(is)

Från substantivet *lex* (*leg-s) = lag, bildas i latinet adjektivet *leg-al-is* = laglig, som ger svenskans legal; på samma sätt *fatum* → fat-al = ödesdiger, förarglig; även till adjektiv: **liber**, fri, → liber-al = frisinnad.

Ibland blir orden substantiverade: dent-al, fin-al, vok-al.

Efter påverkan från franskan får vissa adjektiv ett slut på –ell i svenska och tyska: form-ell, re-ell.

sv.	eng.	fra.	ty.	sp.	it.
-al, -ell	-al	-al, -el	-al, -ell	-al	-ale
legal	legal	légal	legal	legal	legale
aktuell	actual = faktisk	actuel	aktuell	actual	attuale

2 –ar(is)

När suffixet –al-is föregicks av ett "l" i ordstammen, ändrades suffixets form: *popul-aris*, folklig. En sådan ljudförändring kallas dissimilation.

sv.	eng.	fra.	ty.	sp.	it.
-ar, -är	-ar	-aire, -ier	-ar, -är	-ar	-are
pupulär	popular	populaire	populär	popular	popolare
polar	polar	polaire	polar	polar	polare

3 –ari(us)

Suffixet finns exempelvis i *ordin-ari-us*, på sv. ordinär. En del ord med detta suffix har blivit substantiv, ex. missionär.

sv.	eng.	fra.	ty.	sp.	it.
-är	-ary	-aire	-är, -ar	-ari	-ari
ordinär	ordinary	ordinaire	ordinär	ordinario	ordinario
missionär	missionary	missionnaire	Missionar	misionario	missionario

4 –il(is)

Suffixet är inte så utbredd i moderna språk men förekommer dock i några vanliga ord. I engelskan finns ytterligare en variantform, ex. sv. , gentil, subtil, eng. gentle, subtle.

sv.	eng.	fra.	ty.	sp.	it.
-il	-il, -ile	-il	-il	-il	-ile
viril	virile	viril	viril	viril	virile
civil	civil	civil	zivil	civil	civile

5 –os(us)

Detta suffix kan många gånger översättas med "full av" + basens betydelse: gloria, ära, *glori-osus*, full av ära, ärofull.

sv.	eng.	fra.	ty.	sp.	it.
-ös	-ous	-eux (f. –euse)	-os, -ös	-oso	-oso

gloriös	glorious	glorieux	glorios	glorioso	glorioso
nervös	nervous	nerveux	nervös	nervioso	nervoso

I svenskan och tyskan behålls latinets suffix *-os-*, när man bildar substantiv till en del av ovanstående adjektiv: sv. nervös – nervositet, ty. nervös – Nervosität.

6 –an(us)

Suffixet förekommer i nationalitetsadjektiv, där svenskan och tyskan ofta har lagt till ett annat suffix. *Italianus*, eng. Italian, men sv. italiensk och ty. italienisch. I en del andra adjektiv känns dock det latinska suffixet igen: *urb-anus*, sv. urban.

sv.	eng.	fra.	ty.	sp.	it.
-ansk, -ensk, -an	- an	-ain, -ien	-anisch, -enisch, -an	-ano	-ano
italiensk	Italian	italien	italienisch	italiano	italiano
urban	urban	urbain	urban	urbano	urbano

Dessa adjektiv blir många gånger substantiverade: eng. Italian, italienare; veteran.

7 –ens(is)

Detta suffix ses också mest i nationalitetsadjektiv eller -substantiv, kret-ens-isk, uppsali-ens-are. En variant är *-es(-isk)*, kines, kin-esisk, i eng. Chin-ese. Ordens form i andra språk varierar ofta: ty. Chinese, chinesich; fra. Chinois, chinois; sp. chino; it. Chinese.

Adjektivsuffixen 8-12 är lagda till verbstammar, s.k. verbaladjektiv.

8 –nt

Latinets presens participsuffix motsvarande svenskans *-ande*, *-ende*. Många av dessa ord har substantiverats.

sv.	eng.	fra.	ty.	sp.	it.
-ant, -ent	-ant	-ant	-ant	-ante	-ante
tolerant	tolerant	tolerant	tolerant	tolerante	tollerante
president	president	president	Präsident	president	president

9 –t/-s

Latinets perfekt participsuffix: despera-t, förtvivlad; perfek-t, fulländad; perver-s, förvänd. Ofta har de substantiverats: advoka-t, en tillkallad person.

Till denna perfekt participstam läggs flera andra substantiv- och adjektivsuffix: imita-t-ion (se C4); signa-t-ur (se C5); labora-t-or (se C7b); produk-t-iv (se B12).

Engelska infinitiver bygger ofta på latinska perfekt participformer: imita-te, discus-s, projec-t.

10 –nd

Detta suffix har betydelsen ”som bör/ska ...-s”, ”-värd”, ”-lig”: Amandus/a, han/hon som bör älskas, den älskvärda; dividend, det som bör/ska delas, täljare.

11 –bil(is)

Suffixet har betydelsen ”möjlig att ...” eller ”värd att ...”: acceptabel, möjlig att anta; flexibel, möjlig att böja, böjlig. I engelskan har detta suffix även lagts till germanska baser: eat-able.

sv.	eng.	fra.	ty.	sp.	it.
-bel	-ble	-ble	-bel	ble	-bile
acceptabel	acceptable	acceptable	akzeptabel	acceptable	accettabile
flexibel	flexible	flexible	flexible	flexible	flessibile

12 –iv(us)

Suffixet har presens participbetydelse: produktiv, frambringande. Med latinskt adverbsuffix får man orden inklusive, exklusive och respektive.

sv.	eng.	fra.	ty.	sp.	it.
-iv	-ive	-if (f. –ive)	-iv	-ivo	-ivo
produktiv	productive	productif	produktiv	productivo	produttivo

C Substantivbildande suffix**1 –itat**

Detta suffix är mycket vanligt och läggs ofta till adjektivstammar, vilket gör att vi får en mängd ord med slutet –alitet, –aritet, –ilitet, –icitet. Ibland försvinner ”i”. I språk där genus observeras, är dessa substantiv feminina.

sv.	eng.	fra.	ty.	sp.	it.
-itet, –ité	-ity	-ité	-ität	-idad, -itad	-ità
kvalitet (-ité)	quality	qualité	Qualität	cualidad	qualità
---	liberty	liberté	---	libertad	libertà

2 –itudin

Mindre vanligt suffix, som knappast är produktivt i moderna språk. I språk där genus observeras, är dessa substantiv feminina.

sv.	eng.	fra.	ty.	sp.	it.
-itud, -ityd	--itude	-itude	-itude, -itüde	-itud	-itudine
latitüde	latitude	latitude	Latitüde	latitud	latitudine
attityd	attitude	attitude	Attitude	actitud	attitudine

3 –antia/-entia

I grunden presens particip i latinet. Med suffixet bildas, ofta abstrakta, substantiv till adjektiven i B8. I språk där genus observeras, är dessa substantiv feminina.

sv.	eng.	fra.	ty.	sp.	it.
-ans, -ens	-ance, -ence	-ance, -ence	-anz, -enz	-ancia, -encia	-anza, -enza
tolerans	tolerance	tolérance	Toleranz	tolerancia	tolleranza
intelligens	intelligence	intelligence	Intelligenz	intelligenza	intelligenza

4 –ion

Detta suffix läggs vanligen till perfekt participstam av verb: don-era – donat-ion, instru-era – instrukt-ion; revid-era – revis-ion ("d" faller bort efter assimilation.) I språk där genus observeras, är dessa substantiv feminina.

sv.	eng.	fra.	ty.	sp.	it.
-ion	-ion	-ion	-ion	-ión	-ione
donation	donation	donation	Donation	donación	donazione
revision	revision	revision	Revision	revisión	revisione

5 –ur

Även detta suffix läggs i regel till perfekt participstammen: sign-era – signat-ur; korrige-era – korrekt-ur. I språk där genus observeras, är dessa substantiv feminina.

sv.	eng.	fra.	ty.	sp.	it.
-ur, -yr	-ure	-ure	-ur	-ura	-ura
kultur	culture	culture	Kultur	cultura	cultura
tortyr	torture	torture	Tortur	tortura	tortura

6 –ment(um)

Endast tyskan har kunnat behålla latinets genus neutrum. I de andra språken har orden blivit maskulina.

sv.	eng.	fra.	ty.	sp.	it.
-ment	-ment	-ment	-ment	-mento	-mento
moment	moment	moment	Moment	momento	momento

7a –or

Denna variant av suffixet läggs till presensstammen av verb och bildar oftast abstrakta substantiv: am-a-re – am-or, kärlek; terr-e-re – terr-or, skräck. I franskan är orden feminina, i de andra språken maskulina.

sv.	eng.	fra.	ty.	sp.	it.
-or, -ör	-or, -our	-eur	-or, -ör	-or	-ore
terror	terror	terreur	Terror	terror	terrore
tumör	tumour	tumeur	Tumor	tumor	tumore

7b –or

Detta suffix är framför allt personbetecknande och läggs till perfekt participstammen av verb: labor-era – labor-a-t-or. Orden kan också stå för apparater o.dyl.: generator, kompressor, motor. I språk där genus observeras, är dessa substantiv maskulina.

sv.	eng.	fra.	ty.	sp.	it.
-or, -ör	-or	-eur	-or, -ör, -eur	-or	-ore
doktor	doctor	docteur	Doktor	doctor	dotto
aktör	actor	acteur	Akteur	actor	attore

I latinet finns en feminin motsvarighet till detta suffix, **-trix**. Det används i franskan och därifrån har svenskan och, mera sällan, tyskan lånat in det: aktör – aktris, fra. actrice, ty. Aktrice.

8 –ori(us)

Till suffixtypen 7b finns också adjektiv. I svenskan har dessutom vårt suffix –sk lagts till: *dictat-ori-us* har blivit diktatorisk. En del av dessa har blivit substantiverade i neutrum: auditorium.

sv.	eng.	fra.	ty.	sp.	it.
-orisk	-ory	-oire	-orisch	-orio	-orio
obligatorisk	obligatory	obligatoire	obligatorisch	obligatorio	obbligatorio
auditorium	auditorium	auditorium	Auditorium	auditorio	auditorio

9 I latinet finns flera s.k. diminutivsuffix, förminskningsändelser:

a) **–ul, –cul;**

sv.	eng.	fra.	ty.	sp. *	it. *
-el, -yl, -kel, -kyl	-ule, -cule, -cle	-ule, -cule	-el, -yl, -kel, -kül	-ula, -cula -ulo, -ula	-ula, -ola, -cola
formel	formula	formule	Formel	formula	formola
kapsyl	capsule	capsule	Kapsel	cápsula	capsula
partikel	particle	particule	Partikel	partícula	particola
molekyl	molecule	molécule	Molekül	molécula	molecola

b) **–ill, –ell;**

sv.	eng.	fra.	ty.	sp. **	it. **
-ill, -ell	-il, -el	-ille, -elle	-ill(e), -ell(e)	-ila, -illa	-illa, -ella
pupill <small>liten docka!</small>	pupil	pupille	Pupille	pupila	pupilla
kapell <small>kort kappa!</small>	chapel	chapelle	Kapelle	capilla	cappella

* Även maskulina ord finns, sp. *musculo*, it. *muscolo* (eg. liten mus)

** Även maskulina ord finns, sp. *bacilo* = *bacill* (eg. liten stav); it. *sigillo* = *sigill* (eg. litet tecken).